Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (trzecia izba)

z dnia 25 stycznia 2017 r.*

Odesłanie prejudycjalne — Dyrektywa 2007/64/WE — Usługi płatnicze w ramach rynku wewnętrznego — Umowy ramowe — Wstępne informacje ogólne — Wymóg dostarczania tych informacji w formie papierowej lub na innym trwałym nośniku — Informacje przekazane przez skrzynkę poczty elektronicznej na stronie internetowej bankowości elektronicznej

W sprawie C-375/15

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) postanowieniem z dnia 27 maja 2015 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 15 lipca 2015 r., w postępowaniu:

BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG

przeciwko

Verein für Konsumenteninformation,

TRYBUNAŁ (trzecia izba),

w składzie: L. Bay Larsen, prezes izby, M. Vilaras, J. Malenovský, M. Safjan (sprawozdawca) i D. Šváby, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Bobek,

sekretarz: K. Malacek, administrator,

uwzględniając pisemny etap postępowania i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 30 czerwca 2016 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

— w imieniu BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG przez G. Schetta, Rechtsanwalt,

— w imieniu Verein für Konsumenteninformation przez S. Langera, Rechtsanwalt,

— w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez L. D'Ascię, avvocato dello Stato,

— w imieniu rządu polskiego przez B. Majczynę, działającego w charakterze pełnomocnika,

* Język postępowania: niemiecki.

— w imieniu Komisji Europejskiej przez W. Möllsa i H. Tserepę-Lacombe, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 15 września 2016 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 36 ust. 1 i art. 41 ust. 1 dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniającej dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylającej dyrektywę 97/5/WE (Dz.U. 2007, L 319, s. 1), zmienionej dyrektywą 2009/111/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 września 2009 r. (Dz.U. 2009, L 302, s. 97) (zwanej dalej „dyrektywą 2007/64").

2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy BAWAG PSK Bank für Arbeit und Wirtschaft und Österreichische Postsparkasse AG (zwanym dalej „BAWAG") a Verein für Konsumenteninformation (stowarzyszeniem na rzecz informowania konsumentów, zwanym dalej „stowarzyszeniem") w przedmiocie warunku zamieszczanego w umowach zawieranych przez BAWAG z konsumentami.

Ramy prawne

Prawo Unii

3 Motywy 18, 21–24, 27 i 46 dyrektywy 2007/64 stanowią:

„(18) Należy ustanowić zasady, które zapewnią przejrzystość warunków świadczenia usług płatniczych i związanych z nimi wymogów informacyjnych.

[…]

(21) Niniejsza dyrektywa powinna określać obowiązki spoczywające na dostawcach usług płatniczych w zakresie informowania użytkowników takich usług, którzy powinni uzyskiwać taki sam, wysoki poziom zrozumiałych informacji o usługach płatniczych, aby mieć możliwość świadomego wyboru i porównywania ofert na terytorium UE. W celu zachowania przejrzystości niniejsza dyrektywa powinna ustanowić zharmonizowane wymogi mające zapewnić podawanie użytkownikom usług płatniczych niezbędnych i wystarczających informacji dotyczących umowy o usługę płatniczą i transakcji płatniczych. W celu wspierania prawidłowego funkcjonowania jednolitego rynku usług płatniczych państwa członkowskie powinny mieć możliwość przyjmowania tylko tych przepisów dotyczących informowania, które zostały ustanowione niniejszą dyrektywą.

(22) Konsumenci powinni być chronieni przed nieuczciwymi i wprowadzającymi w błąd praktykami zgodnie z dyrektywą 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącą nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym [oraz zmieniającą dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywy 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady (dyrektywą o nieuczciwych praktykach handlowych) (Dz.U. 2005, L 149, s. 22)], jak również z dyrektywą 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów

prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego (dyrektywą o handlu elektronicznym) [Dz.U. 2000, L 178, s. 1] oraz dyrektywą 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 września 2002 r. dotyczącą sprzedaży konsumentom usług finansowych na odległość [oraz zmieniającą dyrektywę Rady 90/619/EWG i dyrektywy 97/7/WE i 98/27/WE (Dz.U. 2002, L 271, s. 16), zmienioną dyrektywą 2005/29]. Dodatkowe przepisy zawarte w tych dyrektywach nadal mają zastosowanie. Należy jednak szczególnie wyjaśnić związek niniejszej dyrektywy z dyrektywą 2002/65/WE w odniesieniu do wymogów dotyczących informacji przekazywanych przed zawarciem umowy.

(23) Wymagane informacje powinny być proporcjonalne do potrzeb użytkowników i przekazywane w standardowy sposób. Wymogi dotyczące informacji w odniesieniu do pojedynczej transakcji płatniczej powinny być jednak inne niż dla umowy ramowej przewidującej większą liczbę transakcji płatniczych.

(24) W praktyce umowy ramowe i objęte nimi transakcje płatnicze są znacznie bardziej powszechne i istotne pod względem gospodarczym niż pojedyncze transakcje płatnicze. W przypadku istnienia rachunku płatniczego lub konkretnego instrumentu płatniczego wymagana jest umowa ramowa. Wymogi dotyczące wstępnych informacji o umowach ramowych powinny być zatem dosyć wszechstronne [wyczerpujące], a informacje powinny być zawsze dostarczane na papierze lub innych trwałych nośnikach informacji, takich jak wydruki z drukarek wyciągów, dyskietki, płyty CD-ROM, DVD i twarde dyski komputerów osobistych, które umożliwiają przechowywanie poczty elektronicznej, oraz strony internetowe, o ile strony takie umożliwiają dostęp do nich w przyszłości przez okres właściwy do celów tych informacji i pozwalają na odtworzenie przechowywanych informacji w niezmienionej postaci. Jednak dostawca usług płatniczych i użytkownik usług płatniczych powinni mieć możliwość uzgodnienia w umowie ramowej sposobu podawania dalszych informacji o dokonanych transakcjach płatniczych, na przykład uzgadniając, że w ramach bankowości internetowej wszystkie informacje o rachunku płatniczym są udostępniane on-line.

[…]

(27) […] Niniejsza dyrektywa powinna wprowadzić zatem rozróżnienie między dwoma możliwymi sposobami przekazywania informacji przez dostawcę usług płatniczych: dostawca usług płatniczych powinien dostarczyć, tj. aktywnie przekazać tę informację w odpowiednim czasie, zgodnie z wymogami niniejszej dyrektywy, bez konieczności dalszych działań ze strony użytkownika usług płatniczych, albo informacja ta powinna zostać udostępniona użytkownikowi usług płatniczych, z uwzględnieniem wszelkich ewentualnych jego żądań dotyczących dalszych informacji. W tym przypadku użytkownik usług płatniczych powinien sam podjąć inicjatywę w celu dotarcia do informacji, np. zażądać ich wyraźnie od dostawcy usług płatniczych, zalogować się do konta pocztowego rachunku bankowego lub włożyć kartę bankową do drukarki w celu otrzymania wyciągu z rachunku […].

[…]

(46) Warunkiem sprawnego i skutecznego funkcjonowania systemu płatności jest zaufanie użytkownika do dostawcy usług płatniczych, który wykonuje transakcje płatnicze w sposób prawidłowy i w uzgodnionym terminie. Dostawca jest zwykle w stanie dokonać oceny rodzajów ryzyka związanego z transakcją płatniczą. To dostawca świadczy usługi płatnicze w ramach systemu płatności, podejmuje działania w celu odzyskania niewłaściwie przekazanych lub mylnie przypisanych środków i w większości przypadków podejmuje decyzję o pośrednikach uczestniczących w wykonywaniu transakcji płatniczej […]”.

4 Artykuł 4 dyrektywy 2007/64, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[…]

12) »umowa ramowa« oznacza umowę o usługę płatniczą, która reguluje wykonanie indywidualnych i kolejnych transakcji płatniczych w przyszłości i która może zawierać obowiązek i warunki otwarcia rachunku płatniczego;

[…]

25) »trwały nośnik informacji« oznacza dowolny instrument umożliwiający użytkownikowi usług płatniczych przechowywanie informacji adresowanych osobiście do niego w sposób umożliwiający dostęp do nich w przyszłości przez okres właściwy do celów tych informacji i pozwalający na odtworzenie przechowywanych informacji w niezmienionej postaci;

[…]”.

5 Tytuł III dyrektywy 2007/64, zatytułowany „Przejrzystość warunków i wymogów w zakresie informowania w odniesieniu do usług płatniczych”, zawiera rozdział 1, zatytułowany „Zasady ogólne”. Znajdują się w nim w szczególności art. 30 i 31.

6 Artykuł 30 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Zakres zastosowania”, stanowi:

„1. Niniejszy tytuł stosuje się do pojedynczych transakcji płatniczych, umów ramowych i transakcji płatniczych objętych tymi umowami. Strony mogą uzgodnić, że przepisów tych nie stosuje się w całości lub części, jeżeli użytkownik usług płatniczych nie jest konsumentem.

2. Państwa członkowskie mogą przewidzieć, że przepisy niniejszego tytułu mają zastosowanie do mikroprzedsiębiorstw w taki sam sposób jak do konsumentów.

[…]”.

7 Artykuł 31 tej dyrektywy, zatytułowany „Inne przepisy prawa wspólnotowego”, stanowi:

„Przepisy niniejszego tytułu pozostają bez uszczerbku dla wszelkich przepisów prawa wspólnotowego zawierających dodatkowe wymogi w zakresie informacji wstępnych.

Jeżeli jednak stosuje się również dyrektywę [2002/65, zmienioną dyrektywą 2005/29], wymogi dotyczące informacji określone w art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, z wyjątkiem pkt 2 lit. c)–g), pkt 3 lit. a), d) i e) oraz pkt 4 lit. b) tego ustępu, zastępuje się art. 36, 37, 41 i 42 niniejszej dyrektywy”.

8 Rozdział 2 tytułu III dyrektywy 2007/64 nosi tytuł: „Pojedyncze transakcje płatnicze”. Znajdują się w nim w szczególności art. 35–37.

9 Artykuł 35 tej dyrektywy, zatytułowany „Zakres zastosowania”, stanowi:

„1. Niniejszy rozdział stosuje się do pojedynczych transakcji płatniczych nieobjętych umową ramową.

2. W przypadku gdy zlecenie płatnicze dotyczące pojedynczej transakcji płatniczej jest przekazywane przez instrument płatniczy objęty umową ramową, dostawca usług płatniczych nie jest zobowiązany do dostarczania ani udostępniania informacji, którą użytkownik usług płatniczych już otrzymał na podstawie umowy ramowej z innym dostawcą usług płatniczych lub którą otrzyma na podstawie tej umowy ramowej".

10 Artykuł 36 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Wstępne informacje ogólne", stanowi:

„1. Państwa członkowskie nakładają wymóg, zgodnie z którym zanim jakakolwiek umowa lub oferta dotycząca pojedynczej usługi płatniczej stanie się dla użytkownika usług płatniczych wiążąca, dostawca usług płatniczych ma obowiązek udostępnić użytkownikowi usług płatniczych, w łatwo dostępny sposób, informacje i warunki określone w art. 37. Na wniosek użytkownika usług płatniczych dostawca usług płatniczych dostarcza informacje i warunki na papierze lub na innym trwałym nośniku informacji. Informacje i warunki muszą być sformułowane w sposób łatwo zrozumiały oraz w przejrzystej i czytelnej formie, w języku urzędowym państwa członkowskiego, w którym usługa płatnicza jest oferowana, lub w jakimkolwiek innym języku uzgodnionym przez strony.

[…]

3. Zobowiązania na mocy ust. 1 można wypełnić również dostarczając kopię projektu umowy o pojedynczą usługę płatniczą lub projekt zlecenia płatniczego zawierający informacje i warunki określone w art. 37".

11 Artykuł 37 tejże dyrektywy, zatytułowany „Informacje i warunki", wylicza w ust. 1 informacje i warunki, które należy dostarczyć lub udostępnić użytkownikowi usług płatniczych.

12 Zawarty w tytule III dyrektywy 2007/64 rozdział 3, zatytułowany „Umowy ramowe", zawiera między innymi art. 40–43.

13 Jak stanowi art. 40 tej dyrektywy, zatytułowany „Zakres zastosowania":

„Niniejszy rozdział ma zastosowanie do transakcji płatniczych objętych umową ramową".

14 Artykuł 41 omawianej dyrektywy, zatytułowany „Wstępne informacje ogólne", brzmi następująco:

„1. Państwa członkowskie nakładają [przewidują] wymóg, zgodnie z którym w odpowiednim czasie, zanim jakakolwiek umowa ramowa lub oferta takiej umowy stanie się dla użytkownika usług płatniczych wiążąca, dostawca usług płatniczych ma obowiązek dostarczenia użytkownikowi usług płatniczych na papierze lub na innym trwałym nośniku informacji i warunków określonych w art. 42. Informacje i warunki muszą być sformułowane w sposób łatwo zrozumiały oraz w przejrzystej i czytelnej formie, w języku urzędowym państwa członkowskiego, w którym usługa płatnicza jest oferowana, lub w jakimkolwiek innym języku uzgodnionym przez strony.

2. Jeżeli umowa ramowa została zawarta na wniosek użytkownika usług płatniczych korzystającego ze środków porozumiewania się na odległość, co nie pozwala dostawcy usług płatniczych na wypełnienie przepisów ust. 1, dostawca usług płatniczych wypełnia swoje obowiązki wynikające z tego ustępu niezwłocznie po zawarciu umowy ramowej.

3. Zobowiązania na mocy ust. 1 można wypełnić również dostarczając kopię projektu umowy ramowej zawierającego informacje i warunki określone w art. 42".

15 Artykuł 42 tejże dyrektywy, zatytułowany „Informacje i warunki", wylicza informacje i warunki, które należy dostarczyć lub udostępnić użytkownikowi usług płatniczych.

16 Artykuł 43 dyrektywy 2007/64, zatytułowany „Dostępność informacji i warunków umownych regulujących umowy ramowe”, stanowi:

„W każdej chwili podczas trwania stosunku umownego użytkownik usług płatniczych ma prawo otrzymać na wniosek warunki umowne regulujące umowę ramową, a także informacje i warunki określone w art. 42, na papierze lub na innym trwałym nośniku informacji”.

17 Artykuł 44 tej dyrektywy, zatytułowany „Zmiany warunków umowy ramowej”, stanowi:

„1. Wszelkie zmiany w umowie ramowej oraz informacjach i warunkach określonych w art. 42 są proponowane przez dostawcę usług płatniczych w sposób przewidziany w art. 41 ust. 1, nie później niż dwa miesiące przed proponowaną datą ich zastosowania.

W stosownych przypadkach, zgodnie z art. 42 pkt 6 lit. a), dostawca usług płatniczych informuje użytkownika usług płatniczych, że jeżeli przed proponowaną datą wejścia w życie tych zmian użytkownik usług płatniczych nie zgłosi dostawcy sprzeciwu wobec tych zmian, to uznaje się, że użytkownik wyraził na nie zgodę. W tym przypadku dostawca usług płatniczych wskazuje również, że użytkownik usług płatniczych ma prawo bezzwłocznie wypowiedzieć umowę ramową bez ponoszenia opłat przed datą proponowanego zastosowania zmian.

2. Zmiany stóp procentowych lub kursów walutowych mogą być stosowane bezzwłocznie, bez uprzedzenia, pod warunkiem że takie prawo zostało uzgodnione w umowie ramowej oraz że podstawą tych zmian są referencyjne stopy procentowe lub referencyjne kursy walutowe uzgodnione stosownie do art. 42 […]. Użytkownik usług płatniczych otrzymuje informację na temat wszelkich zmian stopy procentowej przy najbliższej okazji w taki sam sposób, jak przewidziano w art. 41 ust. 1, chyba że strony uzgodniły konkretną częstotliwość lub sposób dostarczania lub udostępniania informacji. Zmiany stóp procentowych i kursów walutowych na korzystniejsze dla użytkowników usług płatniczych mogą być jednak dokonywane bez uprzedzenia.

[…]”.

Prawo austriackie

18 Bundesgesetz über die Erbringung von Zahlungsdiensten (Zahlungsdienstegesetz – ZaDiG) (ustawa o usługach płatniczych) z 2009 r. (BGBl. I, 66/2009, zwana dalej „ustawą o usługach płatniczych”) stanowi transpozycję dyrektywy 2007/64 do prawa austriackiego.

19 Paragraf 26 ustawy o usługach płatniczych brzmi następująco:

„1. Dostawca usług płatniczych w odpowiednim terminie, zanim użytkownik usług płatniczych zostanie związany umową lub ofertą zawarcia umowy, przekazuje użytkownikowi usług płatniczych informację oraz warunki umowy

1) w przypadku umowy ramowej, o której mowa w § 28, w formie papierowej lub, jeżeli użytkownik usług płatniczych wyrazi na to zgodę, na innym trwałym nośniku informacji […]

[…]

2. Informacje i warunki umowy powinny być sporządzone w sposób jasny i zrozumiały […]”.

20 Paragraf 29 ust. 1 omawianej ustawy stanowi:

„Dostawca usług płatniczych

1) proponuje użytkownikowi usług płatniczych zmiany w umowie ramowej najpóźniej dwa miesiące przed planowanym terminem ich wprowadzenia, w sposób przewidziany w § 26 ust. 1 pkt 1 i § 26 ust. 2 […]

[…]".

21 Bundesgesetz, mit dem bestimmte rechtliche Aspekte des elektronischen Geschäfts- und Rechtsverkehrs geregelt werden (E-Commerce-Gesetz – ECG) (ustawa o handlu elektronicznym) z 2001 r. (BGBl. I, 152/2001, zwana dalej „ustawą o handlu elektronicznym") stanowi transpozycję dyrektywy 2000/31 do prawa austriackiego.

22 Paragraf 11 ustawy o handlu elektronicznym stanowi:

„Dostawca usług udostępnia użytkownikowi warunki umowy oraz warunki ogólne w sposób umożliwiający ich przechowywanie i odtworzenie. Obowiązek ten nie może podlegać zmianom na niekorzyść użytkownika".

23 Paragraf 12 ustawy o handlu elektronicznym stanowi:

„Wiadomości elektroniczne dotyczące umowy, inne istotne z prawnego punktu widzenia informacje oraz elektroniczne potwierdzenia odbioru uważa się za doręczone, jeżeli ich adresat jest w stanie uzyskać w nie wgląd w zwykłych okolicznościach. Niniejszy przepis nie może podlegać zamianom na niekorzyść użytkowników".

Postępowanie główne i pytania prejudycjalne

24 Stowarzyszenie ma zgodnie z austriackim prawem legitymację procesową czynną do celów ochrony interesów konsumentów.

25 BAWAG jest bankiem prowadzącym działalność na całym obszarze Austrii. W stosunkach z konsumentami stosuje on ogólne warunki dotyczące korzystania przez nich ze strony internetowej bankowości elektronicznej „e-banking".

26 Ogólne warunki dotyczące strony internetowej bankowości elektronicznej „e-banking" zawierają warunek, zgodnie z którym „powiadomienia i oświadczenia (w szczególności informacje dotyczące rachunku bankowego, wyciągi z rachunku, wyciągi z karty kredytowej, powiadomienia o zmianach itd.), które bank ma obowiązek przekazać lub udostępnić klientowi, klient otrzymuje – jeżeli wyraził zgodę na bankowość elektroniczną – pocztą lub w formie elektronicznej poprzez ich udostępnienie lub przekazanie za pośrednictwem bankowości elektronicznej [BAWAG]".

27 Dostęp do strony bankowości elektronicznej udzielany jest na podstawie umowy dodatkowej do umowy o otwarciu i prowadzeniu rachunku bankowego, która stanowi w związku z tym część umowy ramowej.

28 Z postanowienia odsyłającego wynika, że wiadomości wysyłane do przeznaczonych dla konsumentów skrzynek poczty elektronicznej znajdujących się na stronie internetowej bankowości elektronicznej „e-banking" pozostają w nich w niezmienionej formie i nie są usuwane przez okres właściwy do celów informacji dla tych konsumentów, dzięki czemu można mieć w nie wgląd oraz odtworzyć je elektronicznie w niezmienionej postaci lub wydrukować. Konsumenci mogą zarządzać tymi wiadomościami, a w odpowiednim razie je skasować.

29 Stowarzyszenie skierowało do Handelsgericht Wien (sądu gospodarczego w Wiedniu, Austria) wniosek o zaprzestanie przez BAWAG stosowania w warunkach ogólnych przytoczonego powyżej warunku lub jakichkolwiek równoważnych mu warunków.

30 Zdaniem stowarzyszenia warunki te są bowiem niezgodne z przepisami ustawy o usługach płatniczych.

31 Ponieważ Handelsgericht Wien (sąd gospodarczy w Wiedniu) wyrokiem z dnia 31 października 2013 r. uwzględnił wniosek stowarzyszenia, BAWAG wniósł od tego orzeczenia apelację do Oberlandesgericht Wien (wyższego sądu krajowego w Wiedniu).

32 W orzeczeniu z dnia 11 kwietnia 2014 r. Oberlandesgericht Wien (wyższy sąd krajowy w Wiedniu) zmienił w części orzeczenie Handelsgericht Wien (sądu gospodarczego w Wiedniu). BAWAG zaskarżył w trybie „Revision" orzeczenie Oberlandesgericht Wien (wyższego sądu krajowego w Wiedniu) do sądu odsyłającego.

33 Uznając, że rozstrzygnięcie sporu w postępowaniu głównym zależy od wykładni przepisów dyrektywy 2007/64, Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

„1) Czy art. 41 ust. 1 dyrektywy 2007/64 w związku z art. 36 ust. 1 tej dyrektywy należy interpretować w taki sposób, że (mająca postać elektroniczną) informacja, przekazywana w ramach [strony internetowej bankowości elektronicznej (e-banking)] z banku do skrzynki mailowej klienta, w efekcie czego klient ten może uzyskać dostęp do tej informacji, klikając na nią już po zalogowaniu na stronie internetowej oferującej usługę bankowości elektronicznej (e-banking), jest dostarczana temu klientowi na trwałym nośniku?

2) W przypadku udzielenia odpowiedzi przeczącej na pytanie pierwsze:

Czy art. 41 ust. 1 dyrektywy 2007/64 w związku z art. 36 ust. 1 tej dyrektywy należy interpretować w taki sposób, że w takim przypadku:
a) wprawdzie informacja z banku została przekazana do dyspozycji klienta na trwałym nośniku, jednak nie została mu dostarczona, a tylko – udostępniona, czy
b) mamy tu jedynie do czynienia z udostępnieniem informacji, bez wykorzystania trwałego nośnika?".

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

34 Poprzez swoje pytania, które należy rozpatrywać łącznie, sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy art. 41 ust. 1 i art. 44 ust. 1 dyrektywy 2007/64 w związku z art. 4 pkt 25 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że zmiany w informacjach i warunkach, o których mowa w art. 42 omawianej dyrektywy, oraz zmiany w umowie ramowej, które dostawca usług płatniczych przekazuje użytkownikowi tych usług przez skrzynkę poczty elektronicznej na stronie internetowej bankowości elektronicznej, należy uznać za dostarczone na trwałym nośniku w rozumieniu tych przepisów, czy też jedynie za udostępnione temu użytkownikowi, co przewiduje art. 36 ust. 1 zdanie pierwsze tejże dyrektywy w odniesieniu do informacji i warunków, o których mowa w art. 37 tej dyrektywy.

35 Na wstępie należy przypomnieć, że art. 36 ust. 1 dyrektywy 2007/64 ustanawia obowiązek udzielenia użytkownikowi usług płatniczych wstępnych informacji ogólnych dotyczących umowy lub oferty pojedynczej usługi płatniczej nieobjętej umową ramową w rozumieniu art. 4 pkt 12 tej dyrektywy, natomiast w zakresie transakcji płatniczych objętych taką umową ramową obowiązek ten przewiduje art. 41 ust. 1 omawianej dyrektywy.

36 „Umowa ramowa" jest do celów dyrektywy 2007/64 zdefiniowana w jej art. 4 pkt 12 i oznacza umowę o usługę płatniczą, która reguluje wykonanie indywidualnych i kolejnych transakcji płatniczych w przyszłości i która może zawierać obowiązek i warunki otwarcia rachunku płatniczego.

37 Zgodnie z art. 41 ust. 1 wskazanej dyrektywy państwa członkowskie wprowadzają wymóg, zgodnie z którym, zanim jakakolwiek umowa ramowa lub oferta takiej umowy stanie się dla użytkownika usług płatniczych wiążąca, dostawca usług płatniczych ma obowiązek dostarczenia użytkownikowi usług płatniczych na papierze lub na innym trwałym nośniku informacji i warunków określonych w art. 42 owej dyrektywy.

38 Zgodnie z art. 44 ust. 1 akapit pierwszy dyrektywy 2007/64 wszelkie zmiany w umowie ramowej oraz informacjach i warunkach określonych w art. 42 tej dyrektywy są proponowane przez dostawcę usług płatniczych w sposób przewidziany w art. 41 ust. 1 owej dyrektywy nie później niż dwa miesiące przed proponowaną datą ich zastosowania.

39 Aby udzielić na przedstawione pytania użytecznej odpowiedzi, należy zbadać oba określone w art. 41 ust. 1 omawianej dyrektywy wymogi, a mianowicie wymóg sporządzenia odpowiednich informacji na trwałym nośniku oraz wymóg, by informacje te zostały dostarczone użytkownikowi usług płatniczych.

40 W pierwszej kolejności – pojęcie „trwałego nośnika informacji" użyte w art. 41 ust. 1 dyrektywy 2007/64 zostało zdefiniowane w art. 4 pkt 25 tej dyrektywy jako dowolny instrument umożliwiający użytkownikowi usług płatniczych przechowywanie informacji adresowanych osobiście do niego w sposób umożliwiający dostęp do nich w przyszłości przez okres właściwy do celów tych informacji i pozwalający na odtworzenie przechowywanych informacji w niezmienionej postaci.

41 Motyw 24 omawianej dyrektywy wyjaśnia, że wymogi dotyczące wstępnych informacji o umowach ramowych powinny być dość wyczerpujące, a informacje powinny być zawsze dostarczane na papierze lub innych trwałych nośnikach informacji, takich jak wydruki wyciągów, dyskietki, płyty CD-ROM, DVD i twarde dyski komputerów osobistych, które umożliwiają przechowywanie poczty elektronicznej, oraz strony internetowe, o ile strony takie umożliwiają dostęp do nich w przyszłości przez okres właściwy do celów tych informacji i pozwalają na odtworzenie przechowywanych informacji w niezmienionej postaci.

42 W odniesieniu w szczególności do definicji „trwałego nośnika" zawartej w art. 3 lit. m) dyrektywy 2008/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. 2008, L 133, s. 66; sprostowania: Dz.U. 2009, L 207, s. 14; Dz.U. 2010, L 199, s. 40; Dz.U. 2011, L 234, s. 46; Dz.U. 2015, L 36, s. 15) Trybunał orzekł, że nośnik ten musi gwarantować, iż konsument będzie posiadał w sposób analogiczny do nośnika papierowego wymagane informacje w celu umożliwienia mu w razie potrzeby powołania się na przysługujące mu prawa. W tym względzie istotne znaczenie ma możliwość przechowywania przez konsumenta kierowanych do niego osobiście informacji, gwarancja braku zmiany ich treści oraz ich dostępność przez odpowiedni okres, a także możliwość ich odtworzenia w niezmienionej postaci (zob. podobnie wyroki z dnia 5 lipca 2012 r., Content Services, C-49/11, EU:C:2012:419, pkt 42–44; z dnia 9 listopada 2016 r., Home Credit Slovakia, C-42/15, EU:C:2016:842, pkt 35).

43 Należy zaś stwierdzić, jak wskazał rzecznik generalny w pkt 51–63 opinii i jak orzekł w istocie Trybunał Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (EFTA) w wyroku z dnia 27 stycznia 2010 r., Inconsult Anstalt przeciwko Finanzmarktaufsicht (E-04/09, EFTA Court Report 2009–2010, s. 86, pkt 63–66), że niektóre strony internetowe należy uznać za „trwałe nośniki" w rozumieniu art. 4 pkt 25 dyrektywy 2007/64.

44 W świetle w szczególności pkt 40–42 niniejszego wyroku ma to miejsce wówczas, gdy strona internetowa umożliwia użytkownikowi usług płatniczych przechowywanie informacji adresowanych osobiście do niego w sposób umożliwiający dostęp do nich w przyszłości przez okres właściwy do celów tych informacji i odtworzenie ich w niezmienionej postaci. Ponadto aby stronę internetową

można było uznać za „trwały nośnik” w rozumieniu tego przepisu, należy wykluczyć możliwość wszelkiej jednostronnej zmiany jej treści przez dostawcę usług płatniczych lub innego przedsiębiorcę, któremu powierzy się zarządzanie tą stroną.

45 Wykładnia taka jest zgodna z celami określonymi w motywach 21 i 22 dyrektywy 2007/64, czyli ochroną użytkowników usług płatniczych, a w szczególności konsumentów.

46 Sąd odsyłający powinien sprawdzić, czy w sprawie rozpatrywanej w postępowaniu głównym przesłanki określone w pkt 44 niniejszego wyroku są spełnione.

47 W drugiej kolejności, rozpatrując zagadnienie, w jakiej sytuacji zmiany informacji i warunków określonych w art. 42 dyrektywy 2007/64, a także zmiany w umowie ramowej można uznać za „dostarczone” na trwałym nośniku zgodnie z art. 41 ust. 1 omawianej dyrektywy, należy przypomnieć, że jak wskazano w motywie 27 tej dyrektywy, powinna ona wprowadzić rozróżnienie między dwoma sposobami przekazywania informacji przez dostawcę usług płatniczych: dostawca usług płatniczych powinien dostarczyć, tj. aktywnie przekazać daną informację, bez konieczności dalszych działań ze strony użytkownika usług płatniczych, albo informacja ta powinna zostać udostępniona użytkownikowi usług płatniczych, z uwzględnieniem wszelkich ewentualnych jego żądań dotyczących dalszych informacji. W tym ostatnim wypadku użytkownik usług płatniczych powinien sam podjąć inicjatywę w celu dotarcia do informacji, np. zażądać ich wyraźnie od dostawcy usług płatniczych, zalogować się do konta pocztowego rachunku bankowego lub włożyć kartę bankową do urządzenia drukującego w celu otrzymania wyciągu z rachunku.

48 Z tego wynika, że jeżeli dyrektywa 2007/64 stanowi, iż dostawca usług płatniczych ma dostarczyć dane informacje użytkownikowi tych usług, to dostawca musi aktywnie przekazać te informacje.

49 Jednocześnie, w sytuacji, gdy ochrona użytkowników usług płatniczych, a w szczególności konsumentów stanowi, jak przypomniano w pkt 45 niniejszego wyroku, jeden z celów dyrektywy, nie można rozsądnie oczekiwać, jak wskazał rzecznik generalny w pkt 75–77 opinii, że użytkownicy usług płatniczych będą regularnie sprawdzać wszystkie serwisy komunikacji elektronicznej, do których są zapisani, tym bardziej że zgodnie z art. 44 ust. 1 akapit drugi dyrektywy 2007/64 w określonych tam okolicznościach uznaje się, że użytkownicy wyrażają zgodę na zmianę przez tych dostawców warunków umowy ramowej.

50 Natomiast rozpatrywane informacje, które dostawca usług płatniczych przekazuje użytkownikowi tych usług na stronie internetowej bankowości elektronicznej, mogą zostać uznane za dostarczone w rozumieniu art. 41 ust. 1 dyrektywy 2007/64, jeżeli takiemu przekazaniu towarzyszy aktywne zachowanie dostawcy zmierzające do podania do wiadomości użytkownika istnienia i dostępności tych informacji na wskazanej stronie.

51 Jak wskazał w istocie rzecznik generalny w pkt 79 opinii, takie zachowanie może w szczególności polegać na wysłaniu listu lub wiadomości elektronicznej na adres zwykle używany przez użytkownika usług płatniczych do komunikacji z innymi osobami, z którego strony umówiły się korzystać w umowie ramowej zawartej przez dostawcę usług płatniczych z tym użytkownikiem. Nie może to być jednak adres przydzielony temu użytkownikowi na stronie internetowej bankowości elektronicznej zarządzanej przez dostawcę usług płatniczych lub innego przedsiębiorcę, któremu powierzono zarządzanie tą stroną, ponieważ, mimo że taka strona zawiera skrzynkę poczty elektronicznej, to skrzynka ta nie jest używana przez tego użytkownika do zwykłej komunikacji z osobami innymi niż ten dostawca.

52 Sąd odsyłający powinien sprawdzić, czy w świetle wszystkich okoliczności sprawy rozpatrywanej w postępowaniu głównym zmiany informacji i warunków określonych w art. 42 dyrektywy 2007/64 oraz zmiany w rozpatrywanej umowie ramowej można uznać za aktywnie dostarczone przez dostawcę usług płatniczych użytkownikowi tych usług.

53 W świetle całości powyższych wywodów odpowiedź na przedstawione pytania powinna brzmieć następująco:

— art. 41 ust. 1 i art. 44 ust. 1 dyrektywy 2007/64 w związku z art. 4 pkt 25 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że zmiany w informacjach i warunkach, o których mowa w art. 42 omawianej dyrektywy, oraz zmiany w umowie ramowej, które dostawca usług płatniczych przekazuje użytkownikowi tych usług przez skrzynkę poczty elektronicznej na stronie internetowej bankowości elektronicznej, można uznać za dostarczone na trwałym nośniku w rozumieniu tych przepisów tylko wtedy, gdy zostaną spełnione poniższe dwie przesłanki:

  — rzeczona strona internetowa daje temu użytkownikowi możliwość przechowywania informacji adresowanych osobiście do niego w sposób umożliwiający dostęp do nich i odtworzenie ich w niezmienionej postaci we właściwym okresie, bez możliwości jednostronnego wprowadzenia przez dostawcę lub przez innego przedsiębiorcę zmian do ich treści, oraz

  — jeżeli użytkownik usług płatniczych jest zmuszony wejść na tę stronę internetową, aby zapoznać się z nowymi informacjami, przekazaniu tych informacji towarzyszy aktywne zachowanie dostawcy usług płatniczych zmierzające do podania do wiadomości użytkownika istnienia i dostępności tych informacji na wskazanej stronie internetowej.

— Jeżeli użytkownik usług płatniczych jest zmuszony wejść na taką stronę internetową, aby zapoznać się z rozpatrywanymi informacjami, są one temu użytkownikowi jedynie udostępnione w rozumieniu art. 36 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy 2007/64, gdy przekazanie tych informacji nie idzie w parze z takim aktywnym zachowaniem dostawcy usług płatniczych.

W przedmiocie kosztów

54 Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (trzecia izba) orzeka, co następuje:

Artykuł 41 ust. 1 i art. 44 ust. 1 dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego, zmieniającej dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylającej dyrektywę 97/5/WE, zmienionej dyrektywą 2009/111/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 września 2009 r., w związku z art. 4 pkt 25 dyrektywy 2007/64 należy interpretować w ten sposób, że zmiany w informacjach i warunkach, o których mowa w art. 42 omawianej dyrektywy, oraz zmiany w umowie ramowej, które dostawca usług płatniczych przekazuje użytkownikowi tych usług przez skrzynkę poczty elektronicznej na stronie internetowej bankowości elektronicznej, można uznać za dostarczone na trwałym nośniku w rozumieniu tych przepisów tylko wtedy, gdy zostaną spełnione poniższe dwie przesłanki:

— rzeczona strona internetowa daje temu użytkownikowi możliwość przechowywania informacji adresowanych osobiście do niego w sposób umożliwiający dostęp do nich i odtworzenie ich w niezmienionej postaci we właściwym okresie, bez możliwości jednostronnego wprowadzenia przez tego dostawcę lub przez innego przedsiębiorcę zmian do ich treści, oraz

— **jeżeli użytkownik usług płatniczych jest zmuszony wejść na tę stronę internetową, aby zapoznać się z nowymi informacjami, przekazaniu tych informacji towarzyszy aktywne zachowanie dostawcy usług płatniczych zmierzające do podania do wiadomości użytkownika istnienia i dostępności tych informacji na wskazanej stronie internetowej.**

Jeżeli użytkownik usług płatniczych jest zmuszony wejść na taką stronę internetową, aby zapoznać się z rozpatrywanymi informacjami, są one temu użytkownikowi jedynie udostępnione w rozumieniu art. 36 ust. 1 zdanie pierwsze dyrektywy 2007/64, zmienionej dyrektywą 2009/111, gdy przekazanie tych informacji nie idzie w parze z takim aktywnym zachowaniem dostawcy usług płatniczych.

Podpisy